

**BIOGRAPHISCHE NOTITIES BETREFFENDE
ORNITHOLOGISCHE VERZAMELAARS IN SURINAME IN
HET BEGIN VAN DE 19e EEUW
MR. CHARLES FRANÇOIS MIRANDOLLE (1789-1841)
MR. ADRIAAN FRANÇOIS LAMMENS (1767-1847)**

door

F. HAVERSCHMIDT

Met één plaat

Ornithologists have named many birds after their discoverers, collectors or others they wished to honour. However, it is sometimes not clear exactly whom the person commemorated is; sometimes there is merely a mention of Mr. X. without any initial, at other times no individual is mentioned at all.

(O. E. Wynne, Biographical key — Names of birds of the world — to authors and those commemorated. 1969).

MR. CHARLES FRANÇOIS MIRANDOLLE

In 1862 beschreef Hermann Schlegel in „Muséum d'Histoire Naturelle des Pays Bas — Revue méthodique et critique des collections déposées dans cet établissement” (hierna kortheidshalve „Revue méthodique” genoemd) een roofvogel uit Suriname onder de naam *Astur mirandollei* (thans *Micrastur mirandollei* (Schlegel)). Een vrijwel gelijklopende beschrijving van dezelfde vogel verscheen van zijn hand in jaargang 1 van het Nederlandsch Tijdschrift voor de Dierkunde van 1863, beginnend met de opmerking: „L'individu unique, d'après lequel nous avons établi cette espèce, mais dont, à notre regret, nous ignorons le sexe, faisait partie d'une collection d'oiseaux recueillis dans la Guyane Hollandaise et présentés au Musée des Pays-Bas, par Mr. Mirandolle”.

In de geschiedenis van de ornithologie van Suriname van Penard (1924) en die van Junge (1954) wordt Mirandolle's naam slechts terloops genoemd en ook Gijzen (1938) en Wynne (1969) vermelden slechts zijn familienaam, zelfs zijn voornamen bleven onbekend. Naspeuringen in de bibliotheek van het Surinaams Museum te Paramaribo, enkele brieven aanwezig in het archief van het Rijks Museum van Natuurlijke Historie te Leiden en opgaven van het Rijks Archief te 's-Gravenhage (waarvoor ik Dr. M. E. van Opstall zeer erkentelijk ben), maakten het mogelijk de volgende biographische gegevens bijeen te brengen.

Mr. Charles François Mirandolle werd geboren te Breda op 23 februari 1789. Bij Koninklijk Besluit van 19 oktober 1815 werd hij benoemd tot Lid van het Hof van Civiele Justitie van Suriname te Paramaribo. Blijkens de Surinaamse Almanak voor het jaar 1818 was hij reeds in dat jaar in rangorde het oudste Lid van het Hof. Bij Resolutie van 12 mei 1821 van de Gouverneur-Generaal ad interim C. R. Vaillant (1) werd hij benoemd tot Auditeur Militair. Van deze functie werd hij in 1828 ontheven in verband met zijn benoeming tot President van de Rechtbank voor kleine Zaken te Paramaribo.

Hij huwde in 1822 te Paramaribo Georgine Louise Antoinette van der Tuuk, uit welk huwelijk te Paramaribo een zoon werd geboren (na zijn terugkeer in Nederland nog een zoon en een dochter). Blijkens de Surinaamse Almanakken vervulde hij van 1825 tot 1827 nog de functie van Administratieraad van het West-Indisch Pensioenfonds en was hij verder nog „2e Groot Opziener Kapittel van de hooge Orden: Prudentia van de Vrije Metselaar loges”. Op 14 september 1829 diende hij een verzoek tot eervol ontslag in, in verband met de gezondheid van zijn vrouw, hetgeen hem op 15 maart 1830 werd verleend. Hij keerde daarna naar Nederland terug waar hij geen officiële functies meer heeft bekleed. Hij vestigde zich in Haarlem alwaar hij op 15 maart 1841 is overleden.

Ambtelijke stukken vermelden uiteraard geen bijzonderheden over de persoon waarop zij betrekking hebben. Maar in de handschriften van zijn toenmalige President, Mr. A. F. Lammens, die bewaard worden in de bibliotheek van het Surinaams Museum te Paramaribo, komen wij, waar Mr. Lammens de Rechterlijke Macht in Suriname beschrijft, hem weer tegen. Daarin staat opgetekend: „De heer Mr. Charles François Mirandolle, bij de 30 jaren oud, had sedert zijn academietijd de practijk bij de hand gehad, men kon hem geen rechtsgeleerde kennis ontzeggen. Als adjudant van den Generaal de Jonge bij de ongelukkige affaire van Woerden gedient hebbende, had hij voor een gedeelte, de publieke opinie in Holland tegen zich”.

De „ongelukkige affaire van Woerden” die Mr. Lammens vermeldt, speelde zich af in 1813 bij de omwenteling na de Franse tijd. De Fransen hadden zich uit Woerden teruggetrokken. De Oranjegarde uit Leiden rukte daarna op; het commando van deze operatie was toevertrouwd aan de Generaal C. F. de Jonge en Mr. Mirandolle, 2e Luitenant van de Haagse Oranjegarde, was adjudant van de Generaal. De garde nam de stad van de Fransen over maar dezen keerden weer terug. Als gevolg van de geringe waakzaamheid en te weinig discipline van de garde konden de Fransen de stad weer innemen, die vervolgens ter plundering aan de soldaten werd gegeven (Koolemans Beynen, Gedenkboek 1813/1913, 3: 387).

Mr. Lammens vervolgt dan: "Hij was zeer geschikt tot Lid van het Hof, was eerlijk en cordaat en behield zich vrij van allen invloed, tot na den ongelukkigen brand van 1822". (2). „In den beginne, had hij zich de verdenking van den heer Vaillant op den hals gehaald, omdat hij zeer gelieerd was geweest met den advocaat Bronsjan, welke de Gouverneur niet lijden kon. Hij [Mirandolle] werd kort na den brand, tegen de bepalingen van het Reglement, door den invloed van advocaat van der Mée (destijds in het volle bezit van het vertrouwen van den heer Vaillant en door hem benoemd tot Secretaris van het Hof van Politie en adviseur van hem Gouverneur) tot auditeur, een post die hem twee duysent gulden Hollands gaf, bevordert, indien bevordering mag heten, de benoeming tot een ondergeschikte afhankelijke plaats, wanneer men een der eerste en onafhankelijke posten bekleed, alleen om daardoor geld te winnen. Dit is hem door een zijner collega's op gansch geen vriendelijke wijze, onder het oog gebracht. Van die tijd af, was hij, zó ogenschijnlijk onder bedwang van den Gouverneur Vaillant, en den invloed van den advocaat van der Mée, dat hierdoor zijne verkregen goede naam, terecht zeer werd bezwakt".

Wij mogen aannemen dat de collega die zijn bezwaren tegen de handelwijze van Mr. Mirandolle op „gansch geen vriendelijke wijze" onder het oog bracht, Mr. Lammens zelf is geweest. Intussen hoeven wij aan deze minder vleiende opmerkingen aan het adres van Mr. Mirandolle niet te zwaar te tillen want wij zullen later zien dat Mr. Lammens op alle hoge functionarissen in Suriname hevige critiek had.

Over de ornithologische belangstelling en bedrijvigheid van Mr. Mirandolle rept Mr. Lammens, hoewel hij dezelfde belangstelling had, met geen woord, waarbij wij echter moeten bedenken dat hij zich tot het ambtelijke beperkt.

Op 6 februari 1826 schreef Mr. Mirandolle, toen hij met verlof in Nederland vertoefde, een brief aan de Directeur van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden luidende:

Donderdag den tweeden dezer mijne opwachting bij Zijne Majesteit den Koning gemaakt hebbende, heb ik de vrijheid genomen Zijne Majesteit te verzoeken mij te vergunnen ter Dispositie zijner Majesteit te mogen stellen ongeveer Twee honderd en vijftig opgezette vogels, welke ik uit de kolonie Suriname mede gebragt heb waarvan er onderscheidene zeldzaam zijn.

Het heeft Zijne Majesteit behaagt dit mijn verzoek te agreeeren en mij te inviteren om dezelve aan het museum te Leyden op te zenden en daarvan kennis te geven aan U Weledelgestrenghe. Aangenaam zal het mij zijn van U Weledelgestrenghe geïnformeerd te worden wanneer het U Weledelgestrenghe het beste gelegen zouden komen om deze bovengenoemde verzameling te ontvangen en de wijze waarop dezelve behoren te worden ingepakt, nadien

dezelve, zoals U Weledelgestrengte bewust is, nog los en ongepakt zijn. In afwachting van U Weledelgestrengte's antwoord heb ik de eer mij na de meeste Hoogachting te noemen

Uw dienaar C. F. Mirandolle

Reeds op 9 februari daarop volgend schrijft de Administrateur voor het Onderwijs, de Kunsten en Wetenschappen een brief aan de Directeur van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie luidende:

De heer C. F. Mirandolle, Raadsheer in het Gerechtshof (3) te Paramaribo, tegenwoordig alhier, heeft mij berigt, dat Zijne Majesteit had bewilligd in een door hem gedaan verzoek om ongeveer 250 opgezette vogelen, die hij uit Suriname heeft medegebracht ter beschikking van Hoogstderzelven te mogen stellen, en dat Zijne Majesteit hem uitgenoodigt had dezelve vogelen naar Leyden aan het museum op te zenden. Wanneer dezelve vogelen bij U zullen zijn ontvangen verzoek ik U mij daarvan kennis te geven, met bijvoeging van Uw berigt nopens de belangrijkheid van die voorwerpen voor het museum.

Deze brief bleef lange tijd onbeantwoord, hoewel de „vogelen” reeds op 16 februari daarop volgend door twee preparateurs van het museum ten huize van Mr. Mirandolle in Den Haag ingepakt en naar Leiden gebracht waren. Eerst na een rappel van 11 april („Ik blijf het antwoord op dien brief nog steeds tegemoet zien”) bericht de Administrateur van het Museum, J. A. Susanna, op 22 april 1826 het volgende:

Ter voldoening aan Uwer Exc. aanschrijving van 9 februari en aan den herinneringsbrief van 11 april betreffende een 250tal Surinaamsche vogelen, door den heer Mirandolle vandaar medegebracht, aan Z.M. ten geschenke aangeboden, en door Hoogstderzelve goedgunstig eene plaats in het Rijks Museum toegewezen, heb ik de eer te berigten.

Dat de bedoelde vogelen, na deswege met den heer Mirandolle te zijn overeengekomen, onverwijld door twee preparateurs te 's Hage overgenomen, behoorlijk ingepakt en herwaarts zijn overgebracht, alsmede, dat wat de belangrijkheid dier voorwerpen betreft, dezelve niet alleen den voorraad der dubbelen op ene aangename wijze vergrooten, maar ook daardoor het grootste belang inboezemen, vermits zij de hernieuwde bewijzen zijn van Zijner Majesteits bijzondere welwillendheid voor den bloei des Museums.

J. A. Susanna

Ook in het jaarverslag van 30 september 1826 worden enkele woorden aan deze verzameling gewijd: „Van Mr. Mirandolle zijn ontvangen 260 stuks vogels van Guyana, alhoewel dit geschenk een gering aantal nieuwe en ontbrekende voorwerpen heeft opgeleverd, strekken deeze voorwerpen tot verbetering, terwijl een groot aantal heeft kunnen dienen tot verrijking van het

Groninger Kabinet en tot aanvulling der gapingen in de volgreesks aldaar”.

Uit een en ander blijkt duidelijk dat het enthousiasme in het museum voor deze collectie niet bijster groot was, daar de nadruk steeds wordt gelegd op de waarde der „dubbelen” en het valt op dat geen woord van dank en waardering aan de eigenlijke schenker wordt gewijd.

Een groot deel van de verzameling is dus afgestaan aan het Gronings Natuurhistorisch Museum dat in 1815 door Prof. Mr. Dr. Th. van Swinderen (1748-1851), een vriend van Temminck, was gesticht (Brouwer, 1948). Blijkens par. 19 van de oprichtingsactie van het Rijksmuseum was de directeur bijzonder belast om „zooveel van hem zal afhangen, de kabinetten van Natuurlijke Historie bij de verschillende Hoogescholen uit de dubbelen des Museums te voorzien van een zoo volledig mogelijke volgreesks van soorten” en het waren vooral Groningen en Leuven (tot 1830) die van deze bepaling veel gebruik maakten. Deze bepaling heeft wel tot gevolg gehad dat collecties werden versnipperd, maar anderzijds heeft het Leidse museum hier ook veel van geprofiteerd. Zo kwam er door ruil met het Natuurhistorisch Museum van Wenen een tweede exemplaar van *Micrastur mirandollei* in Leiden, dat door Johann Natterer (1787-1843) bij Barra do Rio Negro in Brazilië was verzameld en deel uitmaakte van een enorme vogelcollectie (12000 ex.) die door deze voortreffelijke onderzoeker in Brazilië bijeengebracht was (Hellmayr & Conover, 1949).

Het museum te Groningen werd in 1906 door brand totaal verwoest waarbij de gehele verzameling verloren ging.

Over de soorten aanwezig in de verzameling Mirandolle bestaan blijkbaar geen gegevens meer. Toch zijn enkele vogels in Leiden gebleven. In de Revue méthodique (die helaas onvoltooid is gebleven) kon ik er 6 vinden: *Heli-colestes hamatus* (het eerste exemplaar uit Suriname), *Buteogallus aequinoctialis*, *Mycteria americana*, *Cochlearius cochlearius*, *Anhinga anhinga* en *Helicornis fulica* (Schlegel, 1862-1880).

Het valt op dat Schlegel tweemaal kort na elkaar een beschrijving van *M. mirandollei* heeft gepubliceerd, waarvan degene uit de Revue méthodique, welke in 1862 verscheen, als eerste geldt. Aan het hoofd van het deel „Astures” staat „Septembre 1862”, maar de „Avant propos” is van „30 Octobre 1862”, zodat „ná october 1862” als verschijningsdatum wordt aange-merkt. Zimmer (1926) merkt in zijn collatie van de Revue méthodique op dat genoemde data vermoedelijk betrekking hebben op de tijdstippen waarop het manuscript werd voltooid of men met de druk gereed kwam en dat zij dus niet de eigenlijke verschijningsdata zijn. Uit de titel van zijn bijdrage in Jaargang 1 van het Ned. Tijdschrift voor de Dierkunde, „Description de deux espèces inédites d’Autour du sousgenre *Herpetotheres*”, en mede uit het feit

dat hij in de *Revue méthodique* dat artikel citeert (zelfs de paginering is vermeld), volgt m.i. dat Schlegel de bedoeling moet hebben gehad zijn bijdrage eerst in het *Ned. Tijdschrift voor de Dierkunde* te publiceren, waarna hij er in de *Revue méthodique*, die de opzet had van een kritische catalogus van het in Leiden aanwezige materiaal, naar kon verwijzen. Dat in feite juist het omgekeerde heeft plaats gevonden, de *Revue méthodique* verscheen reeds in 1862, zijn andere bijdrage pas in 1863, is aan omstandigheden buiten Schlegel om te wijten. Van deze omstandigheden gaf Schlegel (1863b) zelf reeds een verklaring waarop Dr. G. F. Mees mijn aandacht vestigde. In een brief aan de redacteur van „*The Ibis*”, afgedrukt in het April-nummer 1863 van dat tijdschrift, deelt Schlegel mede, dat het eerste nummer van het „*Nederlandsch Tijdschrift voor de Dierkunde*” pas in 1863 zal verschijnen, hoewel 9 vel ervan 6 maanden tevoren — dus ongeveer medio 1862 — gedrukt waren.

Men zal zich afvragen hoe het mogelijk is dat een in 1826 ontvangen vogel ruim 35 jaar onopgemerkt in de vitrines van het museum heeft gestaan en eerst in 1862 werd beschreven en benoemd. Temminck heeft hem in ieder geval niet als nieuwe soort herkend en het is ook opvallend dat Charles Lucien Jules Laurent Bonaparte (1803-1857), die over een grote kennis van soorten beschikte en die in Leiden veel heeft gewerkt, o.a. aan zijn onvoltooid gebleven werk „*Conspectus Genera Avium*” (2 vols., 1850-1857), hem blijkbaar over het hoofd heeft gezien. Pas in 1858, toen Temminck stierf, kreeg Schlegel de gelegenheid de collecties te catalogiseren.

Er is nog iets dat de aandacht trekt. Schlegel zegt in de *Revue méthodique*: „*Individu du type figuré dans l'ouvrage cité*”. Maar in Jaargang 1 van het *Ned. Tijdschrift voor de Dierkunde* ontbreekt een plaat van *M. mirandollei* terwijl van de andere nieuw beschreven soort *Astur spectabilis* (= *Dryotriorchis spectabilis* (Schlegel)) uit West Africa het type exemplaar wel is afgebeeld. Dat is zeer te betreuren want Schlegel was een begaafd vogelschilder met een grote belangstelling voor roofvogels. De eerste gekleurde afbeelding van *Micrastur mirandollei* verscheen pas in 1901 van de hand van de Engelse vogelschilder Edward Neale naar een voorwerp uit Midden-Amerika (Salvin & Godman, 1901).

Beide beschrijvingen van Schlegel van *M. mirandollei* zijn nogal summier. Een volledige beschrijving gaf Sharpe (1874), naar het type exemplaar in Leiden, want de soort ontbrak destijds nog in de collectie van het Brits Museum.

Micrastur mirandollei is een in het oerwoud levende roofvogel die in Midden- en Zuid-Amerika een groot verspreidingsgebied heeft dat reikt van zuidoostelijk Costa Rica tot het Amazonegebied in Brazilië oostelijk tot het Paragebied. Het holotype in Leiden (pl. 1) is nog steeds het enige exem-

plaar dat uit Suriname bekend is (Haverschmidt, 1968). Nest en eieren zijn nog steeds onbekend.

MR. ADRIAAN FRANÇOIS LAMMENS

In het voorafgaande kwam de naam van Mr. Lammens reeds ter sprake. Mr. Lammens heeft uitvoerige *mémoires* nagelaten die in zeventien folianten zijn verzameld. Hierdoor is over zijn persoon veel meer bekend dan van Mr. Mirandolle. Na Lammens' dood kwamen de *mémoires* na enige omzwervingen in de toenmalige Koloniale Bibliotheek te Paramaribo. Momenteel bevinden zij zich in het Surinaams Museum aldaar waar zij tot de belangrijkste Surinamica behoren. De voortreffelijke analyse van deze handschriften door Voorhoeve (1960) is voor mij van veel nut geweest voor het vinden van de voor deze bijdrage belangrijkste gedeelten.

Mr. Adriaan François Lammens werd op 9 januari 1767 te Vlissingen geboren waar zijn vader schepen van de stad was. Hij ontving een degelijke opvoeding, bezocht in 1783 de Hogeschool te Utrecht, waar hij in 1785 in de beide rechten promoveerde. In 1788 werd hij Schepen en Raad der stad Vlissingen, in een onrustige periode voor de vestiging van de Bataafse Republiek, die werd gekenmerkt door een verbitterde strijd tussen de fransgezinde patriotten (waar Lammens toe behoorde) en de prinsgezinden (waartoe de baljuw van Vlissingen behoorde). Hij klimt snel op naar hoge posten en wordt in 1795 „Representant des Volks van Vlissingen, Gedeputeerde der Generaliteit, Lid van het Comité tot de algemeene Zaken van het bondgenootschap te Lande”. Reeds in 1796 krijgt hij op zijn verzoek eervol ontslag en vestigt hij zich als ambteloos burger in Axel. Over de tienjarige ambteloze tijd die dan volgt wordt in zijn *mémoires* niets gezegd.

In 1806 wordt Mr. Lammens, daartoe overgehaald door vrienden, burgemeester van Axel en daarna van Vlissingen, maar reeds in 1810 legt hij ook dat ambt weer neer en wordt dan benoemd tot „Ontfanger Particulier van het Arrondissement Goes” en wordt in 1814 door de Koning in zijn ambt gehandhaafd. Door de nieuwe regelingen wordt dit ambt echter weinig winstgevend en hierom vertrekt hij tenslotte in 1815 (dus in hetzelfde jaar als Mr. Mirandolle), benoemd tot Lid van het Hof van Civile Justitie, naar Suriname. Hoewel hij reeds spoedig na aankomst als waarnemend-President moest optreden, volgde zijn benoeming tot President van het Hof eerst na 9 jaar, bij K.B. van 7 november 1824, welk ambt hij tot 1835 heeft bekleed. Hij vertrok daarna naar Nederland en vestigde zich in Den Haag waar hij in 1847 is overleden. Over de jaren 1835-1847, toen hij als ambteloos burger in Den Haag leefde, bevatten zijn *mémoires* geen bijzonderheden.

Mr. Lammens is driemaal gehuwd geweest. Uit zijn eerste huwelijk werden

drie zoons en een dochter geboren. Dit huwelijk werd in 1799 ontbonden, waarna hij in 1800 voor de tweede maal huwde, uit welk huwelijk een dochter werd geboren. Zijn tweede vrouw overleed in 1825. In 1827 hertrouwde hij met de Surinaamse Carolina Maria Schouten, die familie was van de bekende Surinaamse schilder Gerrit Schouten en de satiricus Hendrik Schouten.

In de Surinaamsche Almanak voor het jaar 1818 vinden wij dat een van zijn zoons (dus uit het eerste huwelijk) A. F. Lammens Jr. klerk was aan het Hof van Justitie. Een van zijn zoons (misschien deze?) is na de terugkeer van Mr. Lammens naar Nederland, in Suriname gebleven. August Kappler (de bekende stichter van Albina) (Kappler, 1881; Haverschmidt, 1973) vertelt dat hij in de jaren 1842-1846 in Paramaribo bevriend was met een „Herr L.” die grote belangstelling had voor insecten en een verzameling Surinaamse insecten bezat. Alle bijzonderheden die Kappler noemt wijzen er op dat deze „Herr L.” een zoon was van Mr. Lammens.

De mémoires van Mr. Lammens zijn ingedeeld in vier tijdvakken waarvan alleen het laatste, waarin hij zijn ambtelijk leven in Suriname behandelt en dat loopt van 19 oktober 1815 tot 18 november 1835, voor ons van belang is. Deel 13 bevat een manuscript dat Lammens, volgens Voorhoeve (1960), voor druk gereed had gemaakt en dat een beschrijving van Suriname in vijf afdelingen bevat. De derde afdeling behandelt de natuurlijke historie van Suriname, hoewel zeer in het kort. Zijn warme belangstelling voor de Surinaamse natuur blijkt uit de inleiding (p. 165): „Ieder, welke uit de noordelijke gewesten de kolonie bezoekt, moet opgetogen staan, wegens de kracht en schoonheid, welke de natuur hier ten toon spreidt: een altoos dierend jeugdig groen...”. „De planten, welke een a twee meter hoogte op de 50 graden breedte bereyken en in stookkassen tegen de winterkoude moeten beveyligd worden bereyken hier in het wild, een hoogte van meer dan twintig meter. Een dierenrijk, schitterend in kleuren, derzelve soorten meer talrijk op een vierkant van twee graden in lengte en breedte, als welke in Europa, op deszelfs gehele oppervlakte bevat. Men bevindt zich in een kabinet of verzameling van de allerbelangrijkste voorwerpen der natuur, allen levendig in hun volle kragt. Dit alles, zeg ik, treft iemand, wiens geest, door te veel zorgen niet is te nedergeslagen (hélaas het lot van de meeste, die in de kolonie komen, om er te blijven) of wier denkbeelden zich niet bij de dierlijke genietingen bepalen. Ik gevoelde bij de beschouwing van zooveel heerlijks, een van die gewaarwordingen, welke zich laat gevoelen, niet beschrijven: mogt de natuurlijke historie, het voornamelijk doel van mijn studien geweest zijn! Mocht ik daarbij ook de tekenkunst beoefenen op een wijze waardig de voorwerpen die zich aanbieden. De tijd, de gelegenheid is voorbij, mijne bijzondere omstandigheden, gedogen niet de natuur in de natuur na te sporen, mij

daarmede onledig te houden". Een zelfde verzuchting heeft ruim 130 jaar later een van zijn ambtsopvolgers ook wel eens geslaakt!

Hij behandelt daarna de verschillende diergroepen slechts zeer in het kort, alleen over de slangen is hij wat uitvoeriger. De „vogelen" beslaan slechts 6 pagina's (p. 172-177) waarvan ik de belangrijkste delen citeer: (p. 174) „In Suriname heeft men een klein vogeltje „tjotjovogeltje" of „Gadovogeltje" [*Troglodytes aedon*], dat tot de vliegenvangers behoort, bruin, niet schitterende kleuren, van de grote van een winterkoningje, dat zich gaarne bij en omtrent de plaatsen ophoudt, waar mensen komen, men lokt hem dan ook aan door het hangen van potten om in te nestelen: dit vogeltje dat zeer gemeenzaam in huis komt, heeft een zeer suiver, schel en aangenaam gezang". [Het door Lammens vermeld gebruik om nestgelegenheid voor deze vogels te verschaffen bestaat helaas niet meer.]

(p. 175): „Onder het gierengeslagte, trekt de stinkvogel het eerst de aandacht tot zich, wegens het nut dat hij doet. Hij is van de grote van een kleine kalkoen. Men ziet deze in groot aantal over de stad Paramaribo zwieren, over al het rottend aas zoekende, om het te verslinden. Deze vogel wordt nimmer geschoten of beledigd, hij is even heylig als de Ooievaar in Holland. Hij stinkt geweldig. Men heeft twee soorten, zoniet meer van deeze gieren, beide zwart. Die zich in de streek van Paramaribo ophoudt, heeft de kop en hals eenkleurig zwart, iets lichter als het andere gedeelte van den vogel [*Coragyps atratus*]. Die men weet dat geen andere als de zwarte kleur heeft, terwijl die, welke meer binnenwaarts gevonden wordt, een blauw-roodachtig vlies aan het voorhoofd heeft [*Cathartes aura*]. Beiden zijn door Latham (4) beschreven."

(p. 175): „Twee soorten van zwarte vogelen, die veel van Exters hebben, vergezellen hier de koeien als zij grazen, en daar zij altoos voor of achter hen vliegen, heeft men hun de naam van voetebooy (Knegt) van de koe gegeven, ook noemt men die omdat zij een verhoging op den bek hebben, als een neus, smousevogels. Zij behoren tot het genus *Crotophaga* van Latham." [*Crotophaga major* en *Crotophaga ani*].

(p. 175): „Wat de Raven, Papegaayen en Parkieten aangaat, verwijze ik voor afbeeldingen na het werk van Levaillant (5) des Perroquets en wat de algemene aanwijzing van vogelen betreft, na den uitmuntenden Index Ornithologicus van Latham en den Synopsis of birds van denzelven. Het heerlijke werk van Audebert (6) des Oiseaux à reflèts métalliques kan den beminnar van fraaye vogelen, de zo schoone als menigvuldige soorten van kolibrietjes leren kennen." „Onder de spechten meen ik eenige gehad te hebben, waarvan slegts de ene sexe bij Latham was aangewezen. Het mannetje onderscheidt zich in deze soort van vogelen, door het meerdere rood in de vederen, welke bij de kop zijn."

(p. 176): „De Rode Wulp hier Flamingo genoemd [*Eudocimus ruber*], schittert allerfraayst tussen de groene bladeren als hij bij het roesten op de takken der boomen zit. Ook deze vogel tam gemaakt laat men uitvliegen, hij verlaat het huis waar hij gevoet wordt, niet. In de eerste jeugd is hij bruin, bij verwisseling in de ruytijd, krijgt hij, trapsgewijze, zijne schoone bloedroode vederen, zodat hij voordat hij geheel heeft geruyt, het een bevallige vogel is.”

(p. 176): „De bijzonderste aller vogelen, waarmede ik dit gedeelte van het overzicht eindige, dat zeer onvolkomen is, vermits het alleen tot de voor naamste vogelen zich beperkt, welke ik in mijne verzameling had, waaronder weynig zeldzame waren, is de watersnyder, een soort zee zwaluw [*Rynchops nigra*] van de grote als van een Exter, dog met geen lange staart, zwart en witte buik. De bovenste neb van den bek heeft slechts een derde van de lengte van de beneden neb die zich evenals een smal mes, zonder opening plat eindigt, zijnde aan den kop roodachtig en aan het einde zwart, de opening van de mond is bijzonder klein.”

Uit deze citaten blijkt dat Lammens een vogelverzameling bezat, evenals zijn ambtgenoot Mr. Mirandolle, voorwaar een unicum: twee leden van een klein rechtscollege die ornithologisch geïnteresseerd zijn! Lammens' vogelcollectie moet bekendheid hebben gehad want Prins Willem Frederik Hendrik heeft tijdens zijn bezoek aan Suriname in juni 1835 deze verzameling en die van de apotheker Dieperink bezichtigd (Samson, 1936). Verder blijkt dat Lammens de ornithologische literatuur van zijn tijd goed kende en aan de hand daarvan zijn vogelmateriaal bestudeerde. Hij was dus stellig niet een verzamelaar die het uitsluitend om het bezit van „naturalien” te doen was. Na zijn terugkeer in Nederland heeft hij zelfs een lijst van Surinaamse zoogdieren gepubliceerd (Lammens, 1844) en zijn critische geest komt tot uiting bij de korte behandeling van de Surinaamse zoogdieren op p. 169 van zijn handschrift: „Audebert (7) heeft in het frans een uitmuntend fraai werk over de apen uitgegeven. Jammer is het, dat de afbeeldingen der apen uit Amerika, zo weinig karakteristiek zijn. Zij vertonen niets van dat leven dat voornamelijk de kleine soorten eigen is. Ik schrijf dat daaraan toe, dat de aftekeningen zijn gemaakt, na opgezette exemplaren, in verzamelingen voorhanden, vermits veele derzelve, zeldzaam levendig in Europa kunnen worden overgebracht of dadelijk onder den invloed der Luchtstreek gebukt gaan of kwijnen. In plaats van zulke dode afbeeldingen te leveren, hadden zij levendig en in hun vaderland behoren afgetekend geweest te zijn. De apen der nieuwe wereld steken in dat werk zeer af, bij die der oude wereld, waarvan er veel voortreffelijk zijn gemaakt.”

Uit de inleiding van zijn verhandeling over de dierenwereld van Suriname blijkt dat hij een groot bewonderaar van de natuur was. Voorts was hij een

goed opmerker en wij moeten het betreuren dat hij niet meer over zijn ervaringen heeft medegedeeld.

Overigens was Mr. Lammens zeker niet een zachtzinnig mens. Het beruchte strafvonnis van 10 januari 1833, waarbij de weggelopen negerslaven Cojo, Mentor en Present, die op 4 september 1832 in de binnenstad van Paramaribo een grote brand hadden gesticht en veroordeeld werden om op de plaats des misdrijs levend te worden verbrand, is door hem als President van het Hof mede gewezen (8). Deze weerzinwekkende gebeurtenis had plaats op 26 januari 1833 aan de Heiligeweg te Paramaribo en werd door het Hof in ambtsgewaad bijgewoond. Voorwaar een donkere bladzijde in de geschiedenis van de Surinaamse Rechtspraak!

Mr. Lammens had bovendien een overdreven neiging tot het leveren van critiek wat ook al tot uiting komt waar hij over zijn ambtgenoot Mr. Mirandolle spreekt en die als een rode draad door zijn mémoires loopt. Vooral met de Gouverneur Vaillant had hij voortdurend onenigheid (een hooglopend twistgesprek is woordelijk weergegeven) maar ook over alle andere hoge ambtenaren weet hij weinig goeds te vertellen. Voorhoeve (1960) eindigt zijn voortreffelijke bijdrage met de opmerking dat Mr. Lammens in het ambtelijke een teleurgesteld mens moet zijn geweest. Dat hij zich tot „hogere posities geroepen voelde, maar door mensen van volgens hem geringere capaciteit is voorbijgestreefd” lijkt mij echter niet juist. Hij bekleedde een volkomen onafhankelijke positie en was van 1824 af, toen hij President van het Hof werd, de hoogste functionaris van de Rechterlijke Macht, zodat van voorbijstreven door anderen geen sprake kon zijn.

AANTEKENINGEN

(1) Mr. Cornelis Reinhard Vaillant was Gouverneur-Generaal ad interim van 18 juli 1816 tot 1 april 1822 (Oudschans Dentz, Geschiedkundige Tijdschrift van Suriname. Amsterdam, 1949).

(2) In januari 1822 woedde gedurende twee dagen een grote brand in Paramaribo waarbij 400 gebouwen verwoest werden. Ook Mr. Lammens leed daarbij een groot verlies.

(3) De titulatuur van de Surinaamse Rechterlijke Macht die de Administrateur van het Onderwijs hier bezigt is onjuist en de in Nederland gebruikelijke. In Suriname kende men geen „Gerechtshof” en geen „Raadsheren”. Het hoogste Rechtscollege in Suriname was toen het Hof van (Civiele) Justitie en de rechters die van het Hof deel uitmaakten voerden de titel van Lid van het Hof van Justitie.

(4) Bedoeld zijn: John Latham, 1781-1785, *A general synopsis of birds*; 3 delen; London (een supplement verscheen in 1787) en John Latham, 1790, *Index Ornithologicus, sive Systema Ornithologiae; complectens, avium divisionem in classes, ordines, genera, species, ipsarumque varietates: adjectis synonymis, locis, descriptionibus etc.*; 2 delen; London.

(5) François Levaillant, 1801-1805, *Histoire naturelle des Perroquets*; 2 delen; (met 73 gekleurde platen van J. Barraband); Paris.

François Levaillant werd in 1753 te Paramaribo geboren uit Franse ouders (zijn vader

was Frans Consul daar). Over zijn jeugd jaren in Suriname vertelt hij het een en ander in de inleiding van zijn „Voyage dans l'intérieure de l'Afrique” (1790) (waarop ik eens hoop terug te komen). Op tienjarige leeftijd verliet hij Suriname met zijn ouders die zich in Frankrijk vestigden. Reeds in zijn Surinaamse tijd had hij, hierbij aangemoedigd door zijn ouders, grote belangstelling voor vogels en in latere jaren heeft hij in Frankrijk veel vogels verzameld en zich ook ontwikkeld tot een voortreffelijk preparateur. In 1780 bezocht hij Nederland waar hij o.a. de verzamelingen van Temminck en Raye van Breukelerwaert bezichtigde. Temminck verschafte hem de middelen om een reis naar Zuid-Afrika te ondernemen die in 1781 begon en duurde tot 1784. Van de door hem verzamelde vogels kwam een deel in het bezit van Temminck en van Raye van Breukelerwaert.

Behalve door zijn onvoltooid gebleven werk, „Histoire Naturelle des Oiseaux de l'Afrique” (6 delen, 1796-1812), verwierf Levaillant grote bekendheid doordat hij in 1801 begon met de uitgave van drie uiterst luxueuse en fraai geïllustreerde vogelwerken waarvan de „Histoire Naturelle des Perroquets” er één is. Dit laatste werk is één van de mooiste vogelboeken uit die tijd maar tevens „l'ouvrage français le plus cassé” (Ronsil, 1957) omdat uit veel exemplaren de platen zijn verwijderd, ingelijst en los verkocht. Volledige exemplaren zijn daarom zeer zeldzaam geworden. In Nederland zijn deze o.a. aanwezig in de bibliotheken van „Artis” te Amsterdam, van „Teyler's Stichting” te Haarlem en in die van de Universiteit te Leiden. Het laatste exemplaar is afkomstig van Joan Raye van Breukelerwaert.

Joan Raye, Heer van Breukelerwaert werd in 1737 geboren te Paramaribo als zoon van de gelijknamige Gouverneur van Suriname die van 1735 tot zijn dood op 11 augustus 1737 dit ambt heeft bekleed. Het staat niet vast wanneer Raye Jr. Suriname heeft verlaten maar hij vestigde zich in Amsterdam. Hij was bevriend met Temminck en woonde evenals deze aan de Heerengracht. Hij was zeer vermogend, had belangen in Suriname en was eigenaar van de aan de boven Commewijne „links bij het opvaren” (dus aan de rechteroever) gelegen plantage Breukelerwaard (in het Surinaams bekend als Bigi Koederki). Raye bezat een fraai „naturaliën-kabinet” (Engel, 1939) dat enkele jaren na zijn dood (19 maart 1823) werd verkocht en waarvan Temminck voor het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden een deel kon verwerven.

(6) Jean Baptiste Audebert & Louis Jean Pierre Vieillot, 1800-1802, Oiseaux dorés ou à reflets métalliques; 2 delen; Paris.

De 190 platen zijn van Audebert en werden in kleur gedrukt waartoe hij een procédé, waarbij veel stofgoud werd gebruikt, had uitgevonden om de metaalglans van het gedevete natuurgetrouw weer te kunnen geven. Hij stierf voordat het werk gereed was, dat door Vieillot werd voltooid. In Nederland zijn o.a. exemplaren aanwezig in de bibliotheek van „Artis” te Amsterdam, in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage en in die van „Teyler's Stichting” te Haarlem.

(7) Jean Baptiste Audebert, 1799, Histoire Naturelle des Singes et des Makis; Paris. Met 63 gekleurde platen van Audebert. In Nederland o.a. aanwezig in de bibliotheek van „Artis” te Amsterdam en in die van „Teyler's Stichting” te Haarlem.

(8) In 1833 treffen wij onder de Leden van het Hof van Justitie van Suriname twee namen aan die een bekende klank hebben in de geschiedenis der Ornithologie. De eerste is Frederik Paul Penard, vermoedelijk de grootvader van de bekende drie gebroeders Penard (Haverschmidt, 1949). De andere is Jan Daniel de Meinertzhagen. Ik heb niet kunnen nagaan of de Surinaamse familie de Meinertzhagen geparenteerd is aan het Engelse (doch van origine Duitse) geslacht Meinertzhagen (zonder „de”) waarvan twee broers, Daniel Meinertzhagen (1876-1898) en Colonel Richard Meinertzhagen (1878-1967), grote bekendheid hebben verworven. De voornaam Daniel zou hier op kunnen wijzen (R. Meinertzhagen, 1964, The diary of a black sheep; London).

LITERATUUR

- BROUWER, G. A., 1948. Prof. Mr. Dr. Th. van Swinderen (1784-1851) en zijn werkzaamheden in het belang van de Ornithologie. — *Ardea*, 36: 121-142.
- ENGEL, H., 1939. Alphabetical List of Dutch Zoological cabinets and menageries. — *Bijdr. Dierk.*, 27: 305.
- GIJZEN, A., 1938. 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie, 1820-1915. Leiden.
- HAVERSCHMIDT, F., 1949. Biographical notes on the Penard brothers. — *Auk*, 66: 56-60.
- , 1968. Birds of Surinam. Edinburgh.
- , 1973. August Kappler als ornithologischer Sammler und Beobachter in Surinam von 1836-1879. — *Stuttgarter Beitr. Naturk.*, 260: 1-30.
- JUNGE, G. C. A., 1954. Ornithologisch Onderzoek in Suriname. — *Ardea*, 41: 337-341.
- KAPPLER, A., 1881. Holländisch-Guiana. Erlebnisse und Erfahrungen während eines 43jährigen Aufenthalts in der Kolonie Surinam. Stuttgart.
- LAMMENS, A. F., 1844. Thiëre in Surinam. — *Isis*, 1844: 83-110.
- PENARD, TH. E., 1924. Historical sketch of the ornithology of Surinam. — *De West-Indische Gids*, 6: 145-168.
- RONCIL, P. R., 1957. L'Art Français dans le livre d'oiseaux. — *Mém. Soc. Orn. France Un. Franç.*, 6.
- SALVIN, O. & F. DU CANE GODMAN, 1901. *Biologia Centrali Americana. Aves*, 2: pl. 64.
- SAMSON, P. R., 1936. Het bezoek van Prins Willem Frederik Hendrik aan Suriname en Curaçao. — *De West-Indische Gids*, 18: 273-281.
- SCHLEGEL, H., 1862-1880. *Muséum d'Histoire Naturelle des Pays-Bas. Revue méthodique et critique des collections déposées dans cet établissement*. 6 delen. Leiden.
- , 1863a. Description de deux espèces inédites du sousgenre *Herpetotheres*. — *Nederl. Tijdschrift v. Dierkunde*, 1: 120-121.
- , 1863b. Letter to the editor. — *Ibis*, 5: 119-120.
- SHARPE, R. B., 1874. *Catalogue of the birds in the British Museum*, 1. London.
- VOORHOEVE, J., 1960. De handschriften van Mr. Adriaan François Lammens. — *De Nieuwe West-Indische Gids*, 4: 28-49.
- WYNNE, O. E., 1969. Biographical key. Names of birds of the world. To authors and those commemorated. Author.
- ZIMMER, J. T., 1926. *Catalogue of the Edward E. Ayer ornithological library*. — *Field Mus. Nat. Hist.*, (Zool. Ser.) 16 (239). 2 vols.

SUMMARY

In 1862 Hermann Schlegel described a new falcon from Surinam naming it *Astur mirandollei* (now *Micrastur mirandollei* (Schlegel)), to honour its collector. Up till now nothing was known about Mirandolle and in all historical and biographical studies his name was only casually mentioned (Gijzen, 1938; Penard, 1924; Junge, 1954; Wynne, 1969).

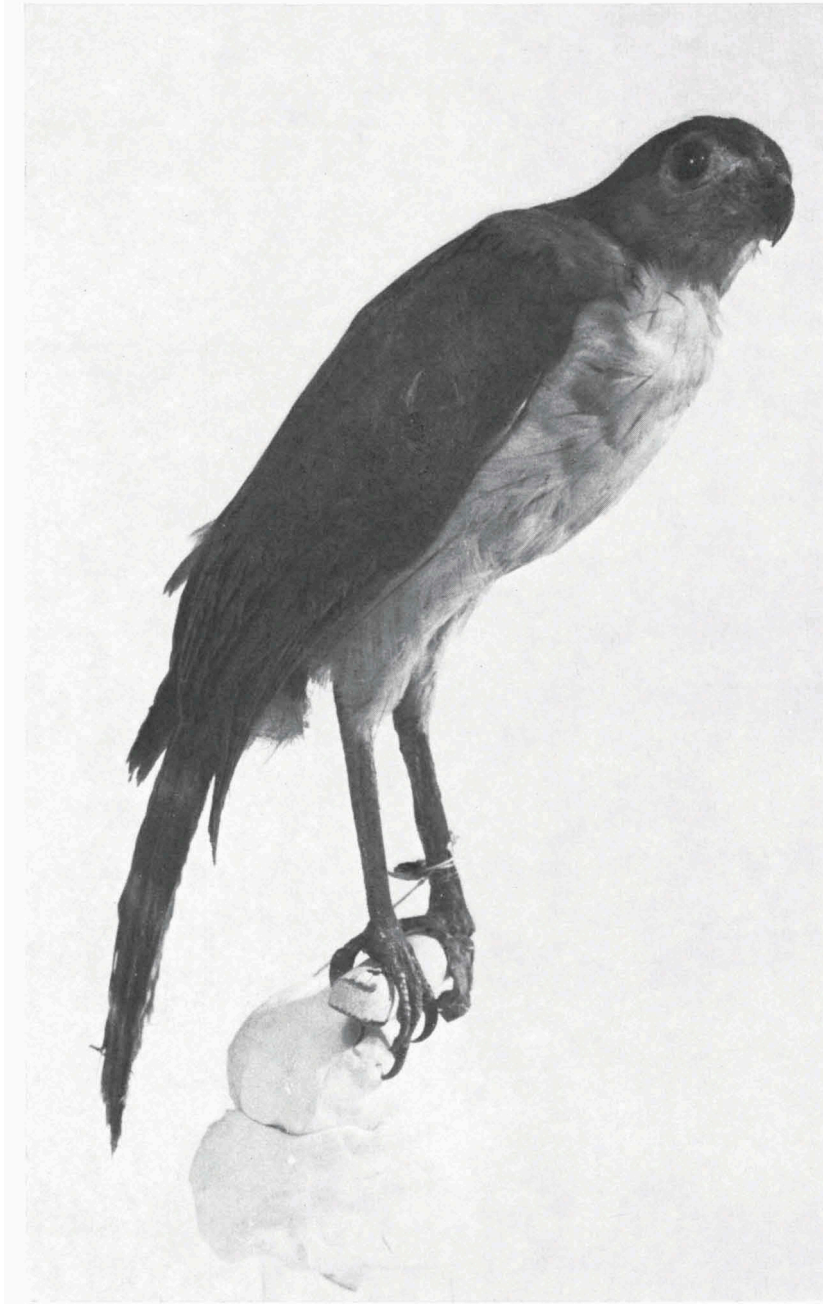
Charles François Mirandolle was born at Breda (Netherlands) on 23 February 1789. He studied law in Holland and was in 1815 nominated as a Judge in the Court for Civil Affairs of Surinam at Paramaribo. In 1821 he was appointed as Attorney General in the Court Martial and in 1828 as President of the Lower Court. He held this post till 1830 when he returned to Holland to settle down at Haarlem where he died on 15 March 1841. When on leave in Holland in 1826 he offered a collection of about 250 mounted birds which he had assembled in Surinam to His Majesty King William I of Holland, who advised him to present this collection to the Leyden Museum. This he did and after a short time the birds were received at the Museum.

There is no record of the species represented in this collection and as most of the specimens were considered as doubles the majority were donated to the Natural History

Museum of the University of Groningen. This institution was destroyed with all its collections in a fire in 1906. However, a few birds (p. 8) remained at Leyden and among them the specimen of *M. mirandollei* (pl. 1). This bird collected between 1815 and 1826 remained unrecognised as an undescribed species till 1862 when it was described and named by Schlegel who had succeeded Temminck (who died in 1858) as Director of the museum.

A contemporary of Mirandolle was Adriaan François Lammens. He was born in Vlissingen (Flushing), Netherlands on 9 January 1767. He studied law at the University of Utrecht and after having held several official posts in his native province of Zeeland, he was nominated in 1815, in the same year as Mirandolle, as a Judge in the Court for Civil Affairs of Surinam at Paramaribo. In 1824 he was nominated as President of this Court. He held this post till 1835 when he returned to Holland to settle down at The Hague where he died in 1847.

Much more is known about Lammens than about Mirandolle as he left copious notes about his official posts both in Holland and in Surinam, which are assembled in 17 hand-written volumes in folio, which are preserved in the library of the "Surinaams Museum" at Paramaribo. Lammens was greatly interested in the Natural History of Surinam and he deals with its fauna, though in a rather short way, in his notes. The part on the birds covers only 6 pages and in the Dutch text the most important parts are quoted. Like Mirandolle Lammens possessed a bird collection and we have the but seldom recorded event that two judges in a small court were not only interested in ornithology but had a bird collection as well. Lammens was not a mere collector, he was a sharp and critical observer. Moreover he was well acquainted with the ornithological literature of his time as he quotes Latham several times and he refers to the work of Levaillant on the parrots and that of Audebert on „Oiseaux à reflets métalliques". After his return to Holland he published a paper on the mammals of Surinam (Lammens, 1844).

Holotype van *Micrastur mirandollei* (Schlegel). Cat. no. 1. Ca. 2/5 X.

Tussen 1815 en 1826 verzameld door Mr. C. F. Mirandolle in Suriname.

Collected in Surinam between 1815 and 1826 by C. F. Mirandolle.